

BROTTSBRYTET

EN KVALITATIV STUDIE AV PROGRAMLEDARES UPPFATTNING OM ARBETET MED BEHANDLINGSPROGRAMMET BROTTSBRYTET

JOHANNA MAGNUSSON
KATE INGVARSSON

BROTTSBRYTET

EN KVALITATIV STUDIE AV PROGRAMLEDARES UPPFATTNING OM ARBETET MED BEHANDLINGSPROGRAMMET BROTTSBRYTET

**JOHANNA MAGNUSSON
KATE INGVARSSON**

Magnusson, J & Ingvarsson, K. Brottsbrytet. En kvalitativ studie av programledares uppfattning om behandlingsprogrammet Brottsbrytet. *Examensarbete i Kriminologi 15 högskolepoäng*. Malmö universitet: Fakulteten för hälsa och samhälle, institutionen för Kriminologi, 2020.

Brottsbrytet har sedan år 2018 genomgått en del förändringar, bland annat gått från att vara ett teoribaserat- till att bli ett modulbaserat program. Forskning har sedan förändringen inte genomförts varken kring effekten eller genomförandet vilket gjorde ämnet aktuellt att studera. Syftet med studien var därför att studera programledares uppfattning om behandlingsprogrammet Brottsbrytet i Sverige. Den aktuella studien har utgått från en tvärsnittsdesign med en kvalitativ ansats i form av semistrukturerade telefonintervjuer. Det aktuella urvalet var 20 anstalter som enligt uppgifter bedriver Brottsbrytet och tillfrågades att medverka i den aktuella studien. Av alla tillfrågade blev resultatet sex intervjuer hänvisat från sex olika anstalter. Studien visade en övergripande positiv inställning till programmet. De gemensamma riktlinjerna används genom manualen på ett flexibelt sätt, vilket innebär att riktlinjerna följs tills viss del då även andra komponenter i utgångspunkterna används. Utbildning och erfarenhet är av betydelse av processens effektivitet och det används även hos programledare för Brottsbrytet i Sverige idag. Det har framkommit en del brister och problem med behandlingsprogrammet som kan påverka genomförandet och effekten. Brottsbrytet kan utifrån denna studies resultat behöva en längre behandlingsprocess där exempelvis vidmakthållande kan vara aktuellt.

Nyckelord: arbetsprocess, behandlingsprogram, Brottsbrytet, Kriminalvården, programledare

BROTTSBRYTET

A QUALITATIVE STUDY OF MODERATOR'S PERCEPTION OF THE WORK WITH THE TREATMENT PROGRAM BROTTSBRYTET

**JOHANNA MAGNUSSON
KATE INGVARSSON**

Magnusson, J & Ingvarsson, K. Brottsbrytet. A qualitative study of moderator's perception of the work with the treatment program Brottsbrytet. *Degree project in Criminology 15 högskolepoäng*. Malmö University: Faculty of Health and Society, Department of Criminology, 2020.

Brottsbrytet has been going through some changes since 2018, including going from being a theory-based program to becoming a module-based program. Since the change, not much research has been done either on the effectiveness or on the implementation of the treatment program, which made the subject relevant to study. The purpose of the study was therefore to study the moderator's perception of the treatment program Brottsbrytet in Sweden. The current study is based on a cross-sectional design with a qualitative approach and is using semi-structured telephone interviews. The sample was 20 institutions that, according to information, are working with Brottsbrytet and were asked to participate in the current study. Of all people who were asked to participate, the results were six interviews from six different institutions. This study showed an overall positive attitude towards the specific program. The common guidelines are used in a flexible way, which means that the manual is followed partly and other components in the starting points are also used. Education and experience are important for the effect of the process and that is used by moderator's of Brottsbrytet in Sweden today. The result shows that there exist some problems with the treatment program according to the moderators that can affect the implementation and the effect of the program. Brottsbrytet may, based on the results of this study, need a longer treatment process where for example enforcement may be relevant.

Keywords: Brottsbrytet, Kriminalvården, moderator, treatment program, work process.

FÖRORD

Det har varit mycket lärorikt att skriva ett arbete om Kriminalvården, en av rättsväsendets stora organisationer och verksamheter. Programledare för Brottsbrytet har ett omfattande, ansvarsfullt och spännande arbete som kan förändra många individer på ett positivt sätt. De lägger ner mycket tid och gör ett otroligt jobb med de intagna, vilket vi även hoppas kunna utveckla ännu mer med denna studie.

Vi vill tacka alla inblandade i den här studien. Tack till Kriminalvårdens huvudkontor och speciellt tack till programutbildare Micaela Hendler-Landy för vägledning, information och framtagning av relevant material. Vi vill även tacka de programledare som varit delaktiga i studien för att de delat med sig av sina erfarenheter av behandlingsprogrammet. Till sist ett tack till vår handledare Erika Hedenrud för all hjälp under arbetet.

Malmö 2020

Johanna Magnusson

Kate Ingvarsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	INLEDNING	5
1.1	Syfte och frågeställningar	6
1.2	Begrepp	7
1.3	Avgränsningar	7
2.	BAKGRUND	8
2.1	Kriminalvårdens organisation och ansvar	8
2.2	Brottsbekämpning inom Kriminalvården	8
2.3	Brottsbrytet.....	9
3.	TIDIGARE FORSKNING	11
4.	METOD	14
4.1	Datainsamling.....	14
4.2	Urval	15
4.3	Bearbetning av material	16
4.4	Etiska överväganden	18
5.	RESULTAT	20
5.1	Ett bra program.....	20
5.2	Utgår från klienternas behov	21
5.3	Flexibel manual	21
5.4	Problem och brister.....	23
6.	DISKUSSION	25
6.1	Metoddiskussion.....	25
6.2	Resultatdiskussion	28
7.	SLUTSATS	31
8.	REFERENSER	32
9.	BILAGOR	33
	Bilaga 1	34
	Bilaga 2.....	35

1. INLEDNING

Kriminalvården är en av delarna som utgör rättsväsendet. Genom anstalt, häkte och frivård är det kriminalvården som arbetar för det svenska samhällets säkerhet och trygghet (Ekbom m.fl. 2015). De mål som Kriminalvården främst har är att verkställa rättsliga påföljder, skapa trygghet och minska återfall i brott. Arbetet för att uppnå dessa mål består bland annat av ackrediterade behandlingsprogram för patienter dömda för brott (a.a.). Ett av de behandlingsprogram är Brottsbrytet som tillhör de generella programmen inom brotts- och missbruksrelaterade behandlingsprogrammen, som visat sig vara framgångsrik och evidensbaserad (a.a.). Enligt Ekbom med flera (2015) är behandlingsprogram för intagna personer på anstalt eller i frivården en positiv åtgärd för att minska återfall i brott. Kriminalvården menar att det generellt sätt visar en positiv effekt av att genomgå ett behandlingsprogram, vilket mäts av olika för- och eftertester. Vidare har klienter som genomgår ett behandlingsprogram en egen vilja att genomgå behandling då denne själv måste vilja förändra sin livsstil och situation för att programmet ska få någon effekt (Ekbom m.fl. 2015).

Behandlingsprogram för personer på anstalt eller frivården är enligt Ekbom (2015) ett steg i rätt riktning. Ett av de behandlingsprogram som kriminalvården erbjuder är Brottsbrytet. Brottsbrytet är ett kognitivt beteendeterapeutiskt behandlingsprogram som riktar sig till flera brottstyper med syfte att förhindra återfall i brott (a.a.). Programmet har utvecklats inom den svenska kriminalvården och har använts som förebyggande metod sedan år 1994 och varit ett ackrediterat behandlingsprogram sedan år 2005 (Berman & Farbring 2010).

Behandlingsprogrammet används inom kriminalvården i nuläget vid 15 anstalter samt inom frivården vid 8 orter i Sverige (Kriminalvården u.å.).

Brottsbrytet är ett generellt behandlingsprogram för individer som vill få hjälp ut ur kriminaliteten. Behandlingsprogrammet ska hjälpa individer ändra livsstil för att minska risken för återfall i brott (Kriminalvården u.å.). Brottsbrytet som behandlingsprogram riktar till individer med kriminellt beteende oberoende av brottstyp. Behandlingen riktar till män och kvinnor som bedöms ha medel till hög risk för återfall i brott (a.a.). Omfattning av programmet består av både gruppssessioner och individuella sessioner med kognitiv beteendeterapi som behandlingsmetod (Berman & Farbring 2010).

Behandlingsprogram som genomförs på anstalt ska enligt Kriminalvården (2010) följa programmanualens direktiv. Om inte direktiven följs finns det risk att effekten av programmet minskar, vilket den enskilda anstalten har ansvar för utifrån Kriminalvårdens vetenskapliga råds uppställda krav (a.a.). På så sätt är det av stor relevans att studera arbetsprocessen inom behandlingsprogram för att finna brister eller hitta möjligheter som kan påverka programmet i rätt riktning. Brottsbrytet som behandlingsprogram har även genomgått en del förändringar sedan 2016¹. Det "nya" Brottsbrytet blev ackrediterat 2018 och har sen dess använts på 20 anstalter i landet². De nya förändringarna gör att behandlingsprogrammet är relevant att studera närmre.

Vidare kan tilläggas att det är viktigt för programmet att kommunikationen mellan klient och programledare är motiverande och tillitsfull³. Även kommunikationen vid gruppssessioner mellan klienter vill förstärkas av att vara utforskande och att ha en god samarbetsanda⁴. På så sätt kan det vara viktigt med ett högt förtroende för programledaren vilket även det är intresseväckande att studera. Att det kan uppstå hinder eller problem för programledaren är inte omöjligt vilket gör att programledarnas åsikter om arbetsprocessen är adekvat att studera.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att studera programledares uppfattning om behandlingsprogrammet Brottsbrytet. Studien ämnar undersöka programledarnas upplevelser med de riktlinjer som finns samt lyfta fram eventuella problem som försvårar det praktiska arbetet. Nyttan av studien är att stärka det fortsatta arbetet med behandlingsprogrammet samt bidra med kunskap genom att programledare får sin röst hörd vad gäller programmet Brottsbrytet.

Följande frågeställningar för studien har formulerats:

- Hur fungerar enligt programledarna de gemensamma riktlinjerna och utgångspunkterna för genomförandet av Brottsbrytet?

---

¹ Telefonintervju med Micaela Hendler-Landy, Programutbildare. Kriminalvårdens Huvudkontor. 4 juni 2020

² Micaela Hendler-Landy, Programutbildare. Kriminalvårdens Huvudkontor. 4 juni 2020

³ Programmanual Brottsbrytet, utlånad av Kriminalvårdens huvudkontor, ej offentlig

⁴ Programmanual Brottsbrytet

- Vilka eventuella brister kan enligt programledarna uppstå som påverkar genomförandet samt effekten av behandlingsprogrammet?

1.2 Begrepp

Ackreditering; ett ackrediterat behandlingsprogram i detta fallet innebär att programmet har klarat av en vetenskaplig prövning samt att det finns forskning som stödjer att programmet i sig minskar risken för återfall i brott.

Programmanualens direktiv; Det ackrediterade behandlingsprogrammet Brottsbrytet har som mål att uppnå minskning i återfall i brott. För att programledaren skall uppnå målet att minska återfall behövs en programmanual för att säkerställa att arbetet genomförs på rätt sätt. I programmanualen skall det vidare finnas direktiv som utgör stammen för genomförandet och förklarar hur programledaren skall gå tillväga.

Programledare; Den person som i detta fallet genomför och leder behandlingsprogrammet Brottsbrytet.

1.3 Avgränsningar

Studien kommer att avgränsas till att endast använda anstalter som enhet, och därmed exkludera frivård och häkte. Varför studien endast omfattar anstalter kan motiveras på så sätt att omfånget ville begränsas då det är för brett för tidsspannet och de resurser som finns men även för att studien endast vill använda personer dömda för fängelse då arbetsprocessen och behandlingsmetoderna kan variera i andra enheter, alltså frivård och häkte. Om programledarna från frivården dock även tar hand om klienter från anstalt kommer dessa också vara av relevans för undersökningen.

En andra avgränsning har gjorts gällande vilka anstalter som kommer att studeras. Det kommer endast studeras om behandlingsprogrammet Brottsbrytet. Detta behandlingsprogram finns endast på 20 olika anstalter i landet vilket betyder att endast dessa 20 kommer tillfrågas om medverkan i studien. På Kriminalvårdens hemsida finns 15 utskrivna anstalter som genomför Brottsbrytet. Vidare information från en av de 15 anstalterna visade dock att fem ytterligare anstalter också genomförde programmet, vilket resulterade i totalt 20 anstalter.

2. BAKGRUND

I det här avsnittet redovisas bakgrund till rapporten. Avsnittet inleds med allmän information om kriminalvården samt dess organisation och mål. Det övergår sedan till information om hur kriminalvården arbetar för att minska brottsligheten och om behandlingsprogram. Därefter redovisas bakgrund specifikt om behandlingsprogrammet Brottsbrytet och slutligen redovisas information om programmanualens direktiv.

2.1 Kriminalvårdens organisation och ansvar

Kriminalvården som myndighet är uppdelad i sex regioner som ansvaras av regionchefer (Kriminalvården 2020). Dock finns ett styrande huvudkontor i Norrköping som ansvarar för kriminalvårdens nationella nivå. 59 olika kriminalvårdschefer ansvarar för sin lokala verksamhet, där bland annat personal, budget och verksamheten i sig är i fokus (Ekbom m.fl. 2015). Under kriminalvårdscheferna finns kriminalvårdsinspektörer som har hand om personalen i det dagliga arbetet, som stöd i vissa personalfrågor, planering och beslut för vissa klienter. Det finns olika kategorier inom kriminalvårdens arbete som ansvarar för olika delar, till exempel kontaktmän, programledare och vårdare (a.a.). Vad gäller ansvar är det viktigt att all personal som har kontakt med klienterna, har förståelse för programmen och det syfte som programmet är till för. Kriminalvårdare som leder de olika programmen som finns ges särskild intern programutbildning som är obligatorisk. De programledare som har hand om de nationella program skall bedömas utifrån gemensamma grunder, vilket är en del av själva ackrediteringsprocessen. Programledarnas egna ansvar handlar om att ha goda kunskaper inom programmanualens direktiv för de olika övningar som skall genomföras samt de olika byggstenarna i manualen (Kriminalvården 2020).

2.2 Brottsbekämpning inom Kriminalvården

Kriminalvården är en organisation inom rättsväsendet som bildar en egen myndighet i samhället (Ekbom m.fl. 2015). Kriminalvården har som syfte att verkställa påföljder både humant och effektivt och att på ett effektivt sätt lagföra och förebygga återfall i brott (SFS 2007:1172 2§). Kriminalvårdens främsta och viktigaste uppgift är att minska brottsligheten och öka tryggheten (Kriminalvården

2016). För att nå målen om lägre brottslighet och högre trygghet vidtar kriminalvården olika metoder. Ett sätt att minska brottsligheten är genom minskad återfallsrisk för dömda kriminella. Ett steg mot det målet är att enbart bedriva brotts- och missbruksrelaterade behandlingsprogram som i forskning visats minska återfall i brott eller evidensbaserade program. Kriminalvården erbjuder dömda brottslingar ett flertal behandlingsprogram som alla är ämnade att hjälpa individerna (a.a.).

För att ett behandlingsprogram ska kunna bli ackrediterat i kriminalvården måste den uppfylla vissa krav (Berman & Farbring 2010). Ett av dessa krav är att det finns nedskrivet i ett dokument. Ett annat krav är att det finns en vetenskaplig modell samt att målet är att förändra dynamiska riskfaktorer för återfall i brott. Ytterligare ett krav är att processen dokumenteras för att uppföljning och kvalitetssäkring ska kunna göras (a.a.).

2.3 Brottsbrytet

Behandlingsprogrammet Brottsbrytet ackrediterades 2005 och har sedan dess använts och utvecklats i den svenska kriminalvården (Berman & Farbring 2010). År 2016 genomgick Brottsbrytet en förändring från att vara ett teoribaserat program till att bli ett modulbaserat program. Brottsbrytet ackrediterades på nytt år 2018 och har sedan dess använts i sin nya form⁵. Brottsbrytets mål är att minska återfall i brott. Brottsbrytet riktar sig till individer som dömts till en frihetsberövande påföljd eller till skyddstillsyn samt som bedöms ha medel till hög risk för att återfalla i brottslighet (Berman & Farbring 2010).

I Brottsbrytet blir klienterna motiverade och får hjälp med sitt självförtroende för att lämna kriminaliteten bakom sig (Berman & Farbring 2010). Programmet vill även ge klienterna en förståelse för varför det är viktigt att de slutar begå brott. Klienterna blir informerade om de konsekvenser som kriminalitet kan ha för att göra dem medvetna om hur det påverkar dem själva, närstående, offer och samhälle (a.a.). Förutom en ökad förståelse fokuserar behandlingsprogrammet på att förändra och kontrollera riskfaktorerna, exempelvis får deltagarna öva på impuls kontroll (a.a.).

---

⁵ Micaela Hendler-Landy, Programutbildare. Kriminalvårdens Huvudkontor. 4 juni 2020

I Brottsbrytet används riskprincipen som är en bedömning av återfallsrisk som används inom kriminalvården. Behandlingsprogrammet har störst effekt på individer med medel till hög återfallsrisk. Programmet riktas endast till de individer som har medel till hög återfallsrisk och därför görs först en bedömning av individens återfallsrisk (Berman & Farbring 2010). Ett krav av kriminalvården för att ackreditera behandlingsprogram är att dynamiska riskfaktorer ska vara ett fokus (a.a.). Brottsbrytet hjälper genom samtal och övningar att kontrollera och förändra vissa specifika riskfaktorer, som till exempel antisociala attityder och bristande impuls kontroll. Det är därför ett krav att individen ska ha minst en av dessa riskfaktorer för att få ta del av behandlingen eftersom den inte kan göra någon förändring för dem som inte har riskfaktorena (a.a.).

Brottsbrytet är både ett modul- och manualbaserat behandlingsprogram vilket innebär att det finns en programmanual som ska styra och vägleda behandlingen⁶. För att vägleda och styra behandlingen i rätt riktning utgår manualen från tre grundläggande teorier. Klassisk inlärning, social inlärning och kognitions psykologi⁷. Programmanualen används som utgångspunkt och innehåller olika rekommendationer och exempel för hur arbetet ska genomföras. En programledare kan hitta olika medel och exempel som kan vara till hjälp både till gruppsektioner och individuella möten⁸.

---

⁶ Micaela Hendler-Landy, Programutbildare. Kriminalvårdens Huvudkontor. 4 juni 2020

⁷ Programmanual Brottsbrytet

⁸ Micaela Hendler-Landy, Programutbildare. Kriminalvårdens Huvudkontor. 4 juni 2020

3. TIDIGARE FORSKNING

Den befintliga forskningen om kriminalvårdares upplevelser och syn på brottsförebyggande behandlingsprogram har ett smalt utbud. Oberoende forskning om den svenska kriminalvårdares upplevelser är begränsad och forskning specifikt inriktad på Brottsbrytet är näst intill obefintlig. I det här avsnittet presenteras den forskning inom ämnet som kan vara betydelsefull för att ge kunskap och en bild av generella behandlingsprogram och kriminalvårdens arbete i stort.

Danielsson med flera (2009) genomförde en utvärdering av Brottsbrytet som behandlingsprogram. Syftet med studien var att med en kvasiexperimentell design undersöka om de klienter som genomgått Brottsbrytet har lägre risk att återfalla i brott i jämförelse med klienter som inte genomgått programmet. Även en retrospektiv uppföljning genomfördes (a.a.). Klienterna i undersökningen frigavs från anstalten eller fortsatte på frivården under perioden 2003–2006. Klienterna i behandlingsgruppen hade under 2003 till 2006 avslutat behandlingsprogrammet, men de kunde under perioden även genomgått andra behandlingsprogram. 988 personer ingick i behandlingsgruppen, varav 70 procent fullföljde hela programmet. 9 880 klienter var urvalet för dem som inte genomgått något behandlingsprogram vilket var kontrollgruppen i studien (a.a.). Vid jämförelse av de två gruppernas återfallsrisk användes Cox regression som analysmetod. Kontrollgruppen jämfördes med både hela behandlingsgruppen och enbart klienter som fullföljt hela behandlingsprogrammet (a.a.). Resultatet visade att man inte kunde hitta någon större skillnad i återfallsrisk mellan grupperna. Alltså gav det ingen skillnad att genomgå Brottsbrytet eller inte (a.a.). Att effekten av programmet inte kan visa ett positivt resultat kan enligt Danielsson (2009) bero på exempelvis skillnader i programledare. Danielsson (2009) menar att det är viktigt att studera vidare på skillnader mellan programledare och olika anstalter för att förstå deras påverkan på behandlingsprogrammets effekt.

Lipsey, Landenberger och Wilson (2007) visar goda resultat av KBT-behandling i studien *Effects of Cognitive-Behavioral Programs for Criminal Offenders*. I studien görs en jämförelse mellan dömda kriminella som genomgått någon form av KBT-behandling och dömda kriminella som inte tagit del av KBT. Dessutom

jämförs olika behandlingsprogram emellan (Lipsey m.fl. 2007). Resultatet av studien visade att KBT är en effektiv behandling för att minska återfall i brott. De kriminella som genomgått en sådan behandling hade en lägre återfallsrisk under den period på 12 månader efter frigivning som studerades. Dessutom visade studiens resultat att KBT har bättre effekt på kriminella individer som bedömt ha hög återfallsrisk än individer med låg återfallsrisk (a.a.). Resultatet av studiens jämförelse mellan olika behandlingsprogram visade att ett antal faktorer har stor påverkan på effekten av behandlingen. Viktigaste faktorn för en god effekt av programmet är enligt den här studien att behandlingen genomförs av väl utbildade programledare (a.a.).

Lambert med kollegor (2008) beskriver i sin studie att organisatoriskt engagemang kan vara en viktig faktor för en effektiv organisation. De undersökte effekterna av synpunkter på straff och rehabilitering i organisationens samverkan (Lambert m.fl. 2008). Studien genomfördes i USA på ett högt säkerhetsanpassat fängelse och hade ett urval på 272 anställda inom organisationen (a.a.). Det visade sig att stöd för rehabilitering var förknippat med högre nivåer av organisatoriskt engagemang. Det vill säga att kriminalvårdare som hade en god gemenskap med arbetsgivaren kände en större motivation att arbeta mot de mål som organisationen har och hade en större utgångspunkt i ett rehabiliterande arbetssätt. Flera saker kunde därför påverka hur effektiv organisationen blev och hur genomförandet fungerade (a.a.).

I en studie av Colvin (2007) som bygger vidare på Colvins tidigare forskning och teori om differentiellt tvång och socialt stöd, fann de att socialt stöd minskade återfall i brott. Differentiellt tvång och socialt stöd är en teori ämnad att förklara kriminellt beteende (Colvin 2007). Studien undersöker hur teorin förklarar fängelseanstalters arbete och dess organisatoriska styrning. Fängelset New Mexico studerades genom att jämföra olika styrningar och arbetssätt med återfall i brott (a.a.). Förändringar i organisation och skillnader i arbetssätt kan förklaras genom det sociala stödet till de intagna och av vilket tvång de intagna känner. För att dömda kriminella inte ska återfall i brott efter avtjänat fängelsestraff krävs det att anstalten bidrar med ett varaktigt socialt stöd (a.a.).

Brottsförebyggande rådet (2002) beskriver i sin bok "Att lära ut ett nytt sätt att tänka" om en utvärdering av cognitive skills-programmet i Kriminalvården under åren 1995–2000. Programmet är ett allmänkriminalitetsprogram som har fokus på

KBT. Utvärderingen innehöll bland annat olika styrkor och svagheter med programmets genomförande. Det studerades bland annat erfarenhet, samarbete, urvalsprocessen och värderingar av programmet. Två olika enkäter besvarades av 52 programledare aktiva inom programmet, men även övrig personal inom kriminalvården besvarade enkäten vilket resulterade i 110 personer totalt (Brå 2002). En bristfällighet som framkom ur utvärderingen var att programledarna ansåg att programmet behövde längre tid. Både för att programledarna ska kunna göra ett så bra jobb som möjligt men även för att en del deltagare inte hinner lära sig allt under den tid som programmet pågår (a.a.). Vad gäller värderingen av programmet hade en stor majoritet av respondenterna en positiv inställning till programmet. De flesta tyckte det var ett mycket bra program som utvecklar och kan förändra klienter på många bra sätt. En stor del av de gärningsmän som tidigare begått flera brott visade sig påverkas positivt av det aktuella programmet, vilket innebär att de flesta inte återföll i brott. Programmet värderades som ett generellt och allmänt bra program för de som varit i kriminalitet under en längre tid och även gärningspersoner med olika brottstyper (a.a.). Även var programmet ett utvecklande program för programledarna då det krävde en del kunskap och en bra grund för att kunna vara med och genomföra programmet (a.a.). Vad gäller rekryteringsprocessen framkom det ur utvärderingen att programledarna hade en kritisk inställning till urvalsprocessen då det ibland kunde uppstå att "fel" personer kommer med i programmet (a.a.).

Makarios (2016) studerade vilken påverkan kriminalvårdens personal har på effekten av behandlingsprogrammen. Studien ämnade att undersöka vilka av faktorerna och beteendena hos personalen som påverkar effekten. Studien kom fram till att en högre utbildning och en längre erfarenhet ökade effektiviteten av behandlingen. Även interna utbildningar specifikt i ett behandlingsprogram har enligt Makarios en positiv påverkan på programmets effekt. För att minska återfall i brott är alltså utbildning och erfarenhet avgörande (Makarios 2016).

4. METOD

Nedan finns en beskrivning av de metodologiska beslut som fattats i den aktuella studien. Datainsamling, urvalsprocess, enkät- och intervjuuppbbyggnad samt etiska överväganden presenteras.

4.1 Datainsamling

Den aktuella studien utgår från en tvärsnittsdesign med en kvalitativ ansats eftersom studien ämnar undersöka i vilken utsträckning arbetsprocessen och genomförandet med behandlingsprogrammet Brottsbrytet fungerar. När en undersökning studerar attityder, förklaringar eller åsikter om en fråga är ett bra sätt att genomföra en studie med hjälp av en kvalitativ ansats såsom intervjuer då studien kan få fram ett bredare och djupare svar (Bryman 2011).

Vad denna undersökning huvudsakligen undersöker är att studera, ur programledarnas perspektiv, hur processen i behandlingsprogrammets arbete fungerar, vilket betyder att den beskriver ett fenomen mer än att mäta det. Därför behövs det en data med en kvalitativ undersökning, i detta fallet i form av telefonintervjuer. Vad en kvantitativ ansats får fram till skillnad från den valda ansatsen är siffror och statistik (Bryman 2011), därför är inte kvantitativ ansats relevant för denna undersökning.

Den aktuella datainsamlingen består av en semistrukturerad intervju som har som syfte att få fram bästa möjliga resultat för de syfte och frågeställningar som efterfrågas. I denna studie genomförs intervjuerna med programledare aktuella inom Brottsbrytet. Intervjuerna har på grund av de rådande omständigheter med Covid-19 skett över telefon där information berättades och samtycke tillfrågades före intervjun startade. Telefonintervjuerna som genomfördes var semistrukturerade vilket innebär att frågorna som ställdes var förutbestämda och ställdes till alla respondenter i densamma följd (Bryman 2009). Sedan har följdfrågor tillkommit som har valts av intervjuaren själv utifrån vad respondenterna svarat, inte utifrån vad som önskas att respondenterna ska berätta (a.a.). Bedömningsunderlaget går i stort sett ut på att alla behandlas lika med samma huvudfrågor med en viss del som formas av de följdfrågor som ställs

utifrån respondenternas svar (Bryman 2011). Det kan vara viktigt att vara väl insatt i ämnet med en grundläggande kunskap och även respondenternas möjliga erfarenhet då det kan ske att respondenternas svar annars leder in i onödig information som inte kan användas till studiens syfte vid jämförande av respondenternas svar (a.a.).

Telefonintervjuerna genomfördes med en semistrukturerad intervjuguide med fem huvudfrågor och fem eventuella följdfrågor. Beroende på respondenternas svar, kunde även vidare följdfrågor ställas. För att underlätta tolkningen av svaren från telefonintervjuerna spelades samtliga intervjuer in, och kunde därför användas i efterhand om det behövdes.

De 20 anstalter som kontaktades i denna undersökning kommer från olika delar av landet. Därför skulle det behövas en del resurser för att kunna genomföra intervjuerna på plats och det skulle även kosta en del pengar. Enligt Bryman (2011) finns det dock alternativ till detta som har valts i denna undersökning. Telefonintervjuer kan komma att vara relevant istället för intervjuer som genomförs på plats, men det alternativet kan till viss del enligt Bryman (2011) också kosta en del. Trots detta har studien endast använt en kvalitativ ansats, med telefonintervjuer som fokus. I den aktuella studien är även som tidigare nämnts syftet att beskriva något med ord mer än att ta upp fakta på siffror, vilket gör att kvalitativ undersökning är relevant att använda.

4.2 Urval

För att nå fram till det aktuella urvalet kontaktades 20 anstalter som enligt uppgifter av kriminalvården bedriver Brottsbrytet och tillfrågades att medverka i den aktuella studien, i form av telefonintervjuerna. 15 anstalter var aktuella inom behandlingsprogrammet Brottsbrytet, vilket var listat på Kriminalvårdens hemsida om det specifika behandlingsprogrammet. När verksamhetscheferna på de 15 listade anstalterna blev tillfrågade att delta i studien, framkom det att listan på Kriminalvårdens hemsida inte var fullständig. En av anstalterna gav tips om fler anstalter där behandlingsprogrammet Brottsbrytet bedrivs. Det skickades därför en förfrågan om medverkan till dessa anstalter också, vilket resulterade i att totalt 20 anstalter tillfrågades. Av alla tillfrågade anstalter blev resultatet sex intervjuer hänvisat från sju olika anstalter. Av de som inte deltog i studien var det en del

anstalter som svarade nej direkt, en del svarade inte alls och en del svarade att de inte har programmet på plats. Sju anstalter svarade inte alls, sex anstalter svarade ja, en anstalt svarade nej och sex anstalter svarade att de inte har programmet. Av den informationen är det alltså totalt 14 anstalter som är relevanta för vårt urval, varav åtta stycken ingår i studiens bortfall.

Urvalet kan definieras som ett målinriktat urval eftersom undersökning söker sig till och endast kontaktar programledare inom det valda behandlingsprogrammet Brottsbrytet. Det gör att studien sökte sig till de personer som ansågs relevanta för undersökningens syfte och frågeställning. Vidare kan tilläggas att när de programledare kontaktats har tips om andra relevanta personer framkommit, vilket även förklarar ett snöbollsurval.

4.3 Bearbetning av material

När materialet skall kvantifieras och analyseras används det en form av kodning vad gäller den kvalitativa metoden (Bryman 2011). De svar som kommer in från de öppna frågorna kommer att grupperas in i olika kategorier. Det kommer ske genom att man hittar olika generella teman som förekommer ett flertal gånger såsom termer eller ord för att sedan kategorisera in dem i ett kodningsschema (a.a.). Vad gäller telefonintervjuerna kommer därför en tematisk analys att ske. Först och främst skall en transkribering av telefonintervjuerna genomföras, samt anteckningar och utskrifter läsas. Tematisk analys går sedan ut på att skapa olika index av de centrala teman som uppkommit ur svaren som inkommit (a.a.). De teman eller sub-teman är resultatet av en genomförlig och grundlig läsning av transkriberingen och anteckningarna av telefonintervjuerna (a.a.).

Tematisk analys genomförs i sex olika steg (Braun & Clarke 2006). Första steget handlar om att lära känna datan (a.a.). Sedan övergår det till en initial kodning. Tredje steget är att söka efter relevanta teman, alltså sorteras koderna in i olika teman (a.a.). I steg fyra granskas sedan de teman som hittats och i steg fem förfinas och namnges de teman som hittats. I steg sex kan man slutligen producera de teman och de resultat man hittat (a.a.). Nedan finner ni en tabell över de fyra aktuella teman som framkommit i studien.

Tabell 1

Temat	Subtemat	Beskrivning
Ett bra program		Samtliga respondenter ansåg att behandlingsprogrammet Brottsbrytet är ett bra program över lag.
Utgår från klienternas behov		Samtliga respondenter framhävde vikten av att utgå från klienternas egna behov.
Flexibel manual		Samtliga respondenter hade en positiv syn på manualen och använde den på ett flexibelt sätt.
Problem och brister	<p>Rekrytering av klienter</p> <p>Problem för kvinnor</p> <p>För kort program</p> <p>Vidmakthållande</p>	<p>Ibland kan det förekomma problem med att klienter inte hittas eller att klienter inte passar in.</p> <p>En del kvinnor kan inte avsluta programmet utanför anstalten.</p> <p>Programmet anses ibland vara för kort och grundläggande.</p>

		Klienter är ibland i behov av hjälp även efter avslutad behandling.
--	--	---

4.4 Etiska överväganden

För all forskning är det viktigt att följa etiska regler och principer. Informationskravet, samtyckeskravet, nyttjandekravet och konfidentialitetskravet är de fyra grundläggande etiska principerna som ska beaktas och tas hänsyn till vid genomförande av en studie (Bryman, 2011).

Det är viktigt att informera om studiens syfte samt om de villkor och krav som finns för deltagarna. Informationskravet innebär att forskaren har en skyldighet gentemot respondenterna i studien att informera om vad studien innebär för deras del (Vetenskapsrådet, 2002). För att uppnå detta etiska krav har informationsbladet berättats med information om allt som studien berör. Informationsbladet har tagits upp i samband med telefonintervjun. Informationen har rört vilka rättigheter och villkor den som deltar har samt information om studiens syfte och användningsområde.

Samtyckeskravet avser att få ett godkännande från den medverkande att delta i studien. Det eftersom det alltid ska vara frivilligt att medverka (Vetenskapsrådet, 2002). Det är helt frivilligt att delta i studien och informationsbladet har informerat om samtycket. Samtycke har tillfrågats samtliga respondenter i studien. Respondenterna har fått besvara om de ville ge sitt samtycke till studien innan de påbörjat att svara på intervjufrågorna, för att försäkra att personen i fråga var villig att delta i studien.

Nyttjandekravet innebär att den data som samlas in till studien får endast användas i syfte om forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2002). Den aktuella studien har med ett vetenskapligt syfte och den data som samlats in endast använts som underlag för studiens resultat.

Känsliga uppgifter ska behandlas med konfidentialitet. Enligt konfidentialitetskravet ska uppgifter om enskilda individer hanteras så att inga

obehöriga kan ta del av dem (Vetenskapsrådet, 2002). För den här aktuella studien är det endast de behöriga som ligger bakom studien som har tillgång till det insamlade datamaterialet och därmed de enda med tillgång till känsliga uppgifter om studiens respondenter.

5. RESULTAT

I avsnittet nedan kommer studiens resultat att framföras enligt de fyra olika teman som framkommit under den tematiska analysen. Även fyra subteman kommer tas upp under rubriken problem och brister. Studien har inte fått det intresse vad gäller deltagande som önskades, då flera av anstalterna valde att dels inte svara på mail och dels tacka nej direkt. På grund av behandlingsprogrammets förändringar och det så kallade “nya” Brottsbrytet, har samtliga deltagare liknande erfarenheter om programmet då de startat att arbeta med programmet under samma tidpunkt. Dock är det värt att tillägga att en del av respondenterna arbetat med det “gamla” Brottsbrytet tidigare samt andra behandlingsprogram vilket kan påverka deras syn och attityd till just Brottsbrytet idag.

5.1 Ett bra program

Av resultatet kom det fram att Brottsbrytet är omtyckt av samtliga respondenter. Vad gäller det “nya” Brottsbrytet upplevs respondenterna vara positivt inställda till förändringen. Programmet har sedan förändringarna 2016 blivit mer individanpassat, mer pedagogiskt och flexibelt. Klienterna behöver inte gå klart programmet på anstalten. Vid byte av anstalt kan klienterna på grund av att programmet är modulbaserat fortsätta behandlingen vid nästa anstalt eller vid frisläppning. De kan även gå klart programmet via frivården.

“[...] det är ett bra program, i och med att det är ett modulprogram så underlättar det också, på så vis att man har löpande intag så att det är fler som kan delta. Och man behöver heller inte hinna klart hela programmet.”

Programmet har övergått från fasta grupper till modulbaserat. Att programmet blivit modulbaserat har intervjupersonerna överlag haft en positiv inställning till. Det eftersom det innebär att programmet nu når ut till fler klienter.

“Nu kan man få in nya klienter när som helst i programmet. Innan var det fasta grupper med fast start och slut för programmet. Nu kan klienter börja hela tiden och det gör att fler klienter kan vara med i programmet, vilket är positivt.”

Det var dock en person som uppgav att det gamla systemet var smidigare på grund av att det idag kommer och går fler klienter i omlopp, ett så kallat modulbaserat program. Det gör att klienterna inte får en trygghet i gruppen och på grund av det blir det svårt att genomföra vissa moment som behöver att klienterna känner sig trygga.

“Det som vi upplever på kvinnosidan är ett problem med att programmet är i modul och att gruppen då kan förändras under programmets gång. Att man tappar lite trygghet i gruppen när det kommer in en ny ibland eller två nya ibland. Vi kan se en väldig skillnad på vår olika avdelningar.”

5.2 Utgår från klienternas behov

En av intervjufrågorna var “Vad utgår du ifrån i arbetet med Brottsbrytet?”. Respondenterna upplevde frågan som bred, vilket också var syftet med frågan för att få fram första tanken som kom upp. Samtliga respondenter svarade att de utgick från klienternas behov, en vilja att hjälpa och programledarnas egna inställning till att individer kan förändras.

“Vi utgår ju från en tro att man kan förändras. Vi utgår efter deras behov och vad dom behöver.”

Ingen respondent svarade direkt att de utgick från de riktlinjer som finns. För att få relevant information om riktlinjerna ställdes följdfrågan “Använder du programmanualen?”. Alla respondenter var övertygade om att de använder manualen. Majoriteten medgav att de inte strukturerat följer manualen inför varje träff, utan använder den som en utgångspunkt i bakgrunden.

“Ibland behöver man gå ifrån den lite. Men vi följer temat och syftet med varje träff”

5.3 Flexibel manual

Respondenterna hade alla en positiv syn på manualen. Manualen uppfattas som lättförståelig, tydlig och omfattande. En av de intervjuade svarade dock att det ibland kan vara mycket text i manualen, vilket kan uppfattas jobbigt. Ett tydligt

tema som framgick av alla svar var att manualen är flexibel. Det innebär att manualen är en bra utgångspunkt men inte behöver följas ordagrant. Flera av respondenterna tog upp att de utgår från sitt sunda förnuft och sina egna erfarenheter som komplement till manualen. Det kan vara aktuellt att innan en gruppssession läsa igenom syftet med träffen och exempel på hur det kan genomföras, men det är okej att gå ifrån och använda sin egen intuition.

“[...] annars tycker jag att manualen är bra och luta sig mot, just med flexibiliteten att man kan fylla på med valfria teman så att man kan anpassa till gruppen eller individen.”

Citatet ovan visar på att programledarna har möjlighet att anpassa efter vad grupp och enskilda individer har behov av. Manualen behöver inte följas fullt ut utan kan bortses ifrån eller ändras vid behov. En av respondenterna belyste manualens flexibilitet med ett exempel om det uppkommit problem för en klient kan de backa tillbaka i manualen för att använda tidigare utförda övningar för att lösa problemet. En annan tog upp att det kan bli tråkigt om man läser innantill, och därför är det bra med Brottsbrytets flexibla manual. Programmanualen är en semimanual, vilket en av respondenterna tog upp som något positivt då det finns utrymme att göra på sitt eget sätt även om manualen har ett syfte och direktiv som ska följas.

Programledarnas användning av manualen uppkom handla delvist om plikt. Flera programledare uppgav att manualen används för att de i sin yrkesroll är tvungna att använda manualen. Det var dock inte bara plikttröheten som styrde programledarnas användning av manualen. Det framkom även en positiv inställning till vetenskapligheten bakom programmet. Brottsbrytets grund i teori och forskning har stor betydelse för programledarnas inställning till att följa programmets riktlinjer.

“Det är min plikt. Vi har gått en utbildning och måste följa manualen. Sen kan det va tillfällen då man går ifrån manualen och gör något som passar bättre just då.”

“[...] därför jag tänker att det är så kloka, utbildade människor som har forskat fram. Att det här är, ja men alltså att det är forskat på och jag tänker att då ska jag göra som dom säger att vi ska göra för att det är inte min uppgift att liksom att sålla i det.”

En respondent tog upp vikten av att behandlingen genomförs, i enhet med att man följer programmanualen, på samma sätt på alla anstalter.

“Men vi tänker, eller våran grupp här att det är jätteviktigt att man får samma Brottsbrytet här än om man går Färingsö eller anstalten Kumla. Så vi använder våran manual varje gång.”

Alla respondenter hade en positiv syn på programmanualen. Det visade sig att inga gemensamma brister framkom av programledarna med den aktuella programmanualen för Brottsbrytet. Det var endast en programledare som tog upp brist med programmanualen, vilket var att klienterna inte alltid förstod varför de skulle genomgå vissa teman och göra vissa uppgifter.

5.4 Problem och brister

Nedan finner ni fyra subteman som framkommit i studien.

Rekrytering av klienter

Programledarna själva rekryterar inte klienter till programmet, utan får en viss lista som beskriver de klienter med behov av just Brottsbrytet. Ett problem som en respondent tog upp är att ibland kan klienterna endast ha ett behov av hjälp, vilket kan betyda att klienten kan vara i behov av att genomgå Brottsbrytet som behandlingsprogrammet. Om detta inte står på klientens beskrivning kan det vara svårt att hitta alla möjliga klienter till programmet, då programledarna endast söker på Brottsbrytet i systemet. En annan programledare tog upp motsatsen att det ibland kan förekomma klienter som inte passar in i programmet. I det datasystem som programledarna söker för att få fram deras klienter, kan det även enligt en av respondenterna vara tillfälligheter när klienterna hittas.

“När vi jobbar och hittar klienter, alltså i VSP datasystemet, alltså så är det ju riksintagen som bestämmer vad klienterna behöver för hjälp och program. Det kan ju va program, för att ibland ligger det inte ens program utan ligger bara ett behov, den här klienten har ett behov att jobba med kriminalitet, men det kan inte vi hitta för att vi letar ju och slår ju in Brottsbrytet och söker efter de som har Brottsbrytet. Så vi kanske inte hittar alla som, det kan helt enkelt vara tillfällighet ibland. I min värld borde de flesta av våra klienter gå programmet för de har ju

de flesta har ju en generell livsstil. Vi får inte så många träffar som vi borde få helt enkelt om ni förstår vad jag menar.”

Problem för kvinnor

Av intervju med programledare vid kvinnoanstalt framkom det att det fanns svårighet med att upprätthålla programmet som inte finns vid anstalter för män. Tidigare belystes det positiva med att klienterna kunde fortsätta programmet vid annan anstalt eller i frivården, något som visade sig inte stämma för kvinnliga klienter. Eftersom kvinnor i behov av programmet är färre till antal än männen finns inte samma möjlighet för dem att fortsätta programmet någon annanstans än där det påbörjades. I frivården är det inte alltid möjligt att få ihop en grupp och därför händer det att kvinnor inte få den hjälp de behöver för att inte återfalla i kriminalitet.

“[...] eftersom jag jobbar med kvinnor så är väl problemet att tanken är med modulbaserade program att man kan påbörja på en enhet, som till exempel fängelse, och sen egentligen avsluta det i frivården till exempel. Och då kanske man har gått två eller tre moduler i anstalt och skulle kunna avsluta och göra sista avslutningsdelen i frivården till exempel. Eller på en annan anstalt. Men, då är det svårare för kvinnor att få till detta för att de är färre i kriminalvården frivården. Så då är det ett problem”.

För kort program

En generell brist som två av intervjupersonerna tog upp var att programmet för vissa klienter kan vara för kort och grundläggande. En klient som behöver mycket övning kan få problem med att hinna med.

“Det är ju fyra moduler nu och det är inte alltid det räcker till. Det borde vara en modul till. Alltså en femte modul. Den skulle kunna fokusera på kriminologena faktorer. Eller annat som de 4 modulerna inte tar upp, som känslor. Känslor kopplade till kriminalitet.”

“[...] så är Brottsbrytet på ett sätt ganska grundläggande program. De som behöver mycket hjälp kanske behöver öva mycket på det och det kanske bara finns

en eller max två sessioner där man över på det här, pratar vi VPP har de kanske 14 sådana sessioner så det är lite av ett grundare program.

Vidmakthållande

En respondent framhävde betydelsen av vidmakthållande. I jämförelse med ett program som VPP kan det vara aktuellt att ha med en viss typ av vidmakthållande inom programmet, vilket inte finns inom Brottsbrytet.

“Dessutom finns det ingenting som är så kallat vidmakthållande. Det finns i många andra program, det som händer efter man har gått själva programmet alltså vad som händer efteråt. Så fortsätter man i en grupp som träffas då och då, för att fortsätta vidmakthållandet och fortsätta även om vi är klara med programmet. Det är ju en sårbarhet att det är ju inte över bara för att programmet är slut, man får fortsätta jobba. Det finns ingen sån heller utan det är ett ganska kort och grunt program. Det kräver mycket av klienten. Vi brukar säga att när vi har avslut, så är det nu det verkliga programmet börjar, för då ska du göra allt på riktigt. Bara för du gått ett program i några månader och varit kriminell flera år så finns det inget som säger att det inte kan komma tillbaka. Jag skulle önska överlag att de var mer vidmakthållande.”

6. DISKUSSION

Nedan finner ni en diskussion om både metodvalet samt resultatet av studien.

6.1 Metoddiskussion

Hur det kommer sig att studien valt en kvalitativ ansats är baserat på de positiva egenskaper som en kvalitativ metod har. En fördel med kvalitativ forskning är att svaren ofta ger en nyanserad och djupgående förståelse och bild av det fenomen som undersöks (Bryman 2011). För att få en fullständig förståelse för hur programledarna upplever sitt arbete med behandlingsprogrammet är en kvalitativ metod nödvändigt att arbeta utifrån.

Det som kan vara en nackdel med den valda ansatsen är att den mister att kunna generalisera till en större population vilket är fördelen med en kvantitativ ansats

(Bryman 2011). Kvalitativ data beskrivs enligt Bryman (2011) som när information samlas in om något som beskriver ett fenomen, med hjälp av exempelvis intryck, åsikter eller synpunkter. Målet med kvalitativ studie är att dyka djupare in på ämnet till skillnad från vad en kvantitativ undersökning gör, vilket kommer att genomföras i den aktuella studien. Resultatet kommer enligt Bryman (2011) ge en djupare förståelse av de frågor som ställs, men samtidigt kommer det bli svårare att analyseras. Kritiker menar därför att kvalitativ forskning inte har specifika riktlinjer för insamlingen och analysen av data (a.a.). Det anses vara en fördel i den aktuella studien eftersom det har kunnat bidra med ny, inspirerande och intressant information under processen.

Som nämndes under rubriken metod var det sex av 20 kontaktade anstalter som deltog i studien. Av övriga 14 anstalter var det sex som svarade att de inte bedrev Brottsbrytet alls på anstalten, sju som inte svarat alls på förfrågan samt en anstalt som svarade nej till att delta. De sex anstalter som svarade att de inte har programmet kan inte betraktas som bortfall eftersom de inte är relevanta för studien. De sju anstalter som inte svarade på förfrågan om att delta i studie kan vara ett bortfall men eftersom vi inte fick svar vet vi inte heller om de har programmet i och med att det finns en stor osäkerhet kring hur många anstalter som bedriver Brottsbrytet. Om de anstalter som inte svarat bedriver Brottsbrytet ska de beaktas som bortfall men om de inte har programmet är de inte relevanta och därför inte bortfall. Hur stort det faktiska bortfallet är kan därför inte fastslås.

Det kan anses vara ett problem att det inte finns en fastställd lista på vilka anstalter som bedriver Brottsbrytet. Studien utgick först från att de som kontaktades var relevanta för studien och bedriver behandlingsprogrammet på plats. Det visades att inte stämna, vilket försvårade studiens datainsamling. Bortfallet som inte kan fastställas gör att det inte går att se hur stor del av de genomförda intervjuerna som representerar det totala antalet anstalter och programledare. Det är också oklart hur många programledare det går mistes om i studien då det kan vara olika antal programledare vid varje anstalt. Dock är bortfallet inte något större problem för kvalitativ forskning då syftet inte är att generalisera till en större population och därför påverkas resultatet inte på ett märkbart sätt.

På grund av rådande situation med covid-19 har studiens process och beslut kring metod påverkats. Coronapandemin har tvingat till digital undervisning och

handledning, arbete hemifrån och försvårat för arbetsprocessen samt avgjort en del metodologiska val. Det har inte gått att träffas i samman utsträckning på grund av covid-19 vilket försvårat samarbetet till viss del.

En stor fördel med enkäter jämfört med intervjuer är att det är billigare att handskas med (Bryman 2011). Har man i sitt urval personer som befinner sig på olika geografiska områden, vilket den aktuella studien har, är det med tanke på pengar väl aktuellt med en enkätundersökning (a.a.). Dock kan inte en enkätundersökning besvara studiens syfte och frågeställning vilket gör att en kvalitativ ansats var ett bättre alternativ. På grund av rådande omständigheter med covid-19 kan inte semistrukturerade intervjuer genomföras på plats på anstalterna, vilket gjorde att studien var tvungen att använda en annan form av intervju vilket slutligen resulterade i telefonintervjuer. Intervjuerna till den här studien genomfördes när coronapandemin och semestertider sammanföll, vilket försvårade genomförandet av datainsamlingen. Det gjorde det svårt att komma i kontakt med programledare samt svårt att hitta tid för att genomföra intervjuerna. Det resulterade i att färre respondenter hade möjlighet till att delta i intervju. Det har på grund av coronapandemin inte funnits möjlighet att träffa respondenterna till intervjuerna vilket avgjorde valet att genomföra intervjuerna över telefon. Telefonintervjuer istället för intervjuer med fysisk närvaro har både fördelar och nackdelar.

Nackdelar som uppkom vid genomförandet av telefonintervjuerna var att det kunde uppstå problem med ljudet och frågor fick ställas flera gånger vid vissa tillfällen, vilket påverkade intervjun negativt då det ibland var svårt att få ett flyt i intervjuerna och få en väl etablerad kontakt med informanterna. På grund av att intervjuerna genomfördes över telefon kan det ha bidragit till att intervjuerna inte kändes lika personliga och levande då inga sinnesintryck kunde upptäckas. Detta kan ha påverkat respondenterna till att inte ge lika utförliga svar, men även oss intervjuare att inte förstå lika väl vad respondenterna menar. Vid genomförandet av telefonintervjuerna valdes det att samma person skulle prata och genomföra intervjuerna med samtliga respondenter då det skulle bli ett så likt genomförande som möjligt med alla respondenter, vilket kan anses vara en fördel.

Anteckningarna under tiden som intervjuerna pågick genomfördes av den andra studenten. Efter varje genomförd intervju pratades studenterna samma för att försäkras om att de tolkat svaren på samma sätt. Dock genomfördes två av

intervjuerna enbart av intervjuaren, vilket även innebär att tolkningen av svaren endast blev tolkningar från en av studenterna, vilket kan vara en nackdel. En annan fördel med telefonintervjuer är att det interna bortfallet brukar hållas förhållandevist lågt. Om respondenten inte förstår frågan kan intervjuaren förklara vilket gör att internt bortfall på grund av svåra frågor inte finns vid intervju i samma utsträckning som i enkätundersökningar.

Öppna frågor kan ge mer information än vad slutna frågor kan göra (Bryman 2011). Med öppna frågor har respondenten en bredare svarsmöjlighet och på så vis kan information som inte är beräknad komma fram. Slutna frågor kan däremot endast ge svar om det specifika som efterfrågas. Eftersom det i förväg inte kunde förutses vilka problem och fördelar som fanns med arbetsprocessen valdes mer öppna och breda frågor för att ge respondenterna möjligheten att berätta om deras egna uppfattning av behandlingsprogrammet utan att leda in dem på ett visst problem. En specifik fråga i intervjuguiden uppfattades enligt programledarna svår att besvara, då de påpekade att den var väldigt öppen och kunde besvaras på olika sätt.

Frågan var: *Vad utgår du ifrån i arbetet med Brottsbrytet?*

Nackdelen med detta kan anses vara att programledarna var osäkra på vad de skulle svara, dock var syftet från oss studenter att det skulle vara en väldigt bred fråga med öppen tolkning från respondenten själv. Detta för att få en direkt bild av vad programledaren själv utgår ifrån i första hand och tar upp som viktigaste utgångspunkten. Trots osäkerheten besvarade samtliga respondenter frågan på ett likartat sätt, vilket visar på att frågan inte misstolkats då syftet gick fram.

6.2 Resultatdiskussion

Studiens resultat visar att programledare har en positiv inställning till Brottsbrytet och de riktlinjer som programmet använder. I linje med Brottsförebyggande rådets rapport (2002) kan man se likheter hos programledare för Cognitive skills programmet då de också har en positiv inställning till programmet och tycker bra om att programmet är till för alla och har en bred urvalsgrupp. Utifrån Brå (2002) och den aktuella studiens resultat kan det tolkas som att programledare har en positiv syn på allmänna behandlingsprogram. Till skillnad från programledarna i

Brå rapport (2002), tog den aktuella studiens programledare upp att flexibiliteten med programmet var det mest betydande och mest positiva med behandlingsprogrammet.

Lipsey m.fl. (2007) menar att all behandling med KBT visar positiv effekt för återfall i brott. Detta kan vara positivt kopplat med Brå rapport 2002 och den aktuella studien då inställningen till att arbeta med KBT finns och visar en god effekt enligt Lipsey med flera (2007). Dock stämmer det inte överens med Danielssons undersökning. Den aktuella studien kom fram till att programledarnas inställning till programmet var positiv och få gemensamma brister framkom. Programmet framställs som ett fungerande program i denna studie. Trots det visar Danielssons statistik (2009) att behandlingsprogrammet inte ger resultat. Danielsson gjorde en effektutvärdering av Brottsbrytet som fick fram att programmet inte har någon större effekt på återfall i brott, alltså att programmet inte fungerar. Brottsbrytet som behandlingsprogram har genomgått en förändring i struktur och uppbyggnad sen år 2018⁹ vilket kan vara en möjlig anledning till att inställningen till programmet och dess riktlinjer är så pass positiv som den aktuella studien visar. Vidare kan tilläggas att Danielssons resultat inte behöver överensstämma med det "nya" Brottsbrytets behandlingsprogram. För att få en bättre bild av effekten av det "nya" Brottsbrytet hade det varit aktuellt med nya effektutvärderingar av behandlingsprogrammet.

Brister som framkom i studien var bland annat att kvinnor inte känner sig trygga i den grupp de befinner sig i då grupperna för kvinnor inte är lika uppdelade som för männen. Även att kvinnorna inte alltid kan fullfölja sin behandling utanför anstalten då det är få kvinnor inom frivården som genomgår programmet. Detta kan ha att göra med vidmakthållande som flera programledare tog upp är en brist i behandlingen som påverkar genomförandet och effekten. Detta stämmer även överens med Colvin (2007) som menar att anstalten har ett ansvar att ge konstant legitimt socialt stöd till deltagarna även då behandlingsprogrammet är slut, för att lyckas med programmet och effekten av den. Vidare skriver Brå (2002) i sin utvärdering att en bristfällighet som framkom var att programledarna ansåg att programmet behövde längre tid. Både för att programledarna ska kunna göra ett så bra jobb som möjligt men även för att en del deltagare inte hinner lära sig allt under den tid som programmet pågår. Detta stämmer bra överens med den

---

⁹ Micaela Hendler-Landy, Programutbildare. Kriminalvårdens Huvudkontor. 4 juni 2020

aktuella studien då två programledare påstod att en del klienter inte hinner med att lära sig på den tid som programmet är avsedd för, vilket kan vara en viktig del att ta med sig.

Colvin (2007) beskriver att en naturlig del för att ett program skall fungera är att programledarna skall ha en vilja att förändra sina klienter och arbeta mot målet att klienten inte skall återfalla i brott. Vikten av att vilja förändra klienter är även en upprepad utgångspunkt som framkom av samtliga programledare i denna studie, vilket därför stämmer överens med Colvin (2007). Lambert (2008) skriver i sin artikel att engagemanget hos programledarna är av stor vikt för hur utfallet och effekten kommer bli av behandlingsprogrammet. Resultatet visade på att ett stort engagemang var kopplat med fokusering på rehabilitering medan lägre engagemang var mer inriktat på straff. Även tog Lambert upp att om samspelet med arbetsgivaren var god påverkade det programledarna till en ökad vilja att arbeta mot de mål som fanns. Möjligen kan detta engagemang och den viljan hos programledarna vara överensstämmande med både Colvins artikel (2007) och denna studie om att viljan att förändra klienter spelar stor roll.

Makarios (2016) skriver i sin studie hur erfarenhet kan vara betydande för effekten av ett arbete. Erfarenhet och utbildning ger en bättre grund och en bättre förståelse som påverkar arbetet positivt. Detta kan kopplas med den aktuella studiens resultat kring manualen. Programledarna får en utbildning i manualbaserat arbete innan de påbörjar arbetet samt kunskap om den aktuella manualen som är aktuell för det specifika programmet¹⁰. Flera respondenter i studien beskriver att de använder manualen till viss del vilket betyder att de utgår från den utbildning de har, som en flexibel utgångspunkt. Programledarna tog upp att de använder sitt sunda förnuft och sina erfarenheter som komplement till manualen, vilket därför kan vara positivt enligt Makarios studie (2016). Makarios tar inte upp något specifikt som tyder på att det är negativt att använda manualbaserat arbete, däremot framhäver Makarios den positiva synvinkeln med en bra erfarenhet och utbildning (a.a.).

---

¹⁰ Micaela Hendler-Landy, Programutbildare. Kriminalvårdens Huvudkontor. 4 juni 2020

7. SLUTSATS

En slutsats av resultatet är att de gemensamma riktlinjerna och utgångspunkterna enligt programledarna fungerar bra och är överensstämmande programledare emellan, vilket även kan vara aktuellt för fler KBT program. De gemensamma riktlinjerna används genom manualen på ett flexibelt sätt, vilket innebär att riktlinjerna följs till viss del då även andra komponenter i utgångspunkten används. Utbildning och erfarenheter är av betydelse för processens effektivitet och detta används även hos programledare för Brottsbrytet i Sverige idag. Det har framkommit att det finns en del brister och problem med behandlingsprogrammet som kan påverka genomförandet och effekten av programmet, vilket kan kopplas till tidigare forskning. Brottsbrytet kan utifrån denna studie behöva en längre process som även kan sträcka sig till klienter som tidigare har genomgått programmet. Det finns en önskan hos programledare att behålla en kontakt med programdeltagarna en viss tid efter programmets sista sektion för att kontrollera att de inte faller tillbaka i ett beteende som försätter dem i kriminalitet igen. Det skulle kunna få konsekvenser för arbetsprocessen om programledarna inte upplever att deras arbete har någon positiv effekt. En kontakt mellan programledare och programdeltagare efter programmet hade kunnat ge programledarna en känsla av att deras arbete har betydelse om det går bra för deltagarna. Samtidigt skulle det gå att hjälpa och sätta in åtgärder tidigare till de deltagare som inte lyckats bryta mönstret från ett kriminellt beteende. Däremot skall det tilläggas att programledarna för Brottsbrytet visar att de har en vilja att förändra samt en positiv inställning till programmet vilket kan vara viktigt för att processen skall gå i rätt riktning och ge ett så effektivt resultat som möjligt. Det skall påpekas att den aktuella studien fokuserat på genomförandet och programledarnas egen syn på programmet. Vilket betyder att mer forskning bör genomföras kring effekten av Brottsbrytet som program då det är nytt sedan 2018 och även hur annan personal och deltagarna själva upplever programmet.

8. REFERENSER

- Berman, H., A. & Farbring, Å., C. (2010). *Kriminalvård i praktiken. Strategier för att minska återfall i brott och missbruk*. Upplaga 1:2. Studentlitteratur AB, Lund.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*. 3:2, s.87. DOI: 10.1191/1478088706qp063oa
- Brottsförebyggande rådet (2002). *Att lära ut ett nytt sätt att tänka. Utvärdering av Cognitive skills programmet i kriminalvården 1995–2000*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport 2002:11
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2. Uppl., Malmö: Liber.
- Colvin, M. (2007). *Applying Differential Coercion and Social support Theory on Prison Organizations*. *The Prison Journal*, vol. 87, s. 367-387
- Danielsson, M., Fors, A. & Frej, I. (2009). *Behandlingsprogrammet Brott-Brytet utvärdering av återfall i ny brottslighet för programdeltagare för åren 2003–2006*. Norrköping: Kriminalvården.
- Ekbom, T., Engström, G., Göransson, B. (2015). *Människan, brottet, följderna: kriminalitet och kriminalvård i Sverige*. Stockholm: Natur & Kultur Akademisk.
- Kriminalvården. (2010). *Ackreditering av Brott-och Missbruksrelaterade program i svensk Kriminalvård*. Norrköping: Kriminalvården.
- Kriminalvården. (2016). *Kriminalvården i Sverige*. Norrköping: Kriminalvården.
- Kriminalvården. (u.å.). Brottsbrytet - behandling för kriminella. <https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-varld/behandlingsprogram/kriminalitet/brottsbrytet/> [2020-04-17]
- Kriminalvården. (2020) Arbetsordning för Kriminalvården - gäller från den 1 mars 2020. Norrköping: Kriminalvården
- Lambert, E., Hogan, N., Barton, S., Jiang, S. & Baker, D. (2008). *The Impact of Punishment and Rehabilitation Views on Organizational Commitment Among Correctional Staff: A Preliminary Study*. *American Journal of Criminal Justice*, 33(1)
- Lipsey, M., Landenberger, N. & Wilson, S. (2007). *Effects of Cognitive-Behavioral Programs for criminal Offenders*. *Campbell Systematic Reviews* 2007:6. DOI:10.4073/csr.2007.6
- Makarios, M., Lovins, L., Latessa, E. & Smith, P. (2016). *Staff Quality and Treatment Effectiveness: An Examination of the Relationships between Staff Factors and the Effectiveness of Correctional Programs*. *Justice Quarterly*, 33(2)
- SFS 2007:1172 2§ *Förordning om instruktion för Kriminalvården*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

9. BILAGOR

Bilaga 1. Informationsbrev

Bilaga 2. Intervjuguide

Bilaga 1

Informationsbrev

Vi är två studenter från Malmö Universitet som gör en studie om Brottsbrytet och arbetsprocessen bakom programmet, stör vi eller är det okej om vi fortsätter?

Syftet med studien är att studera arbetsprocessens tillvägagångssätt för Brottsbrytet med fokus på processen istället för effekten av programmet. Nyttan av studien är att stärka det fortsatta arbetet med behandlingsprogrammet genom att programledare får sin röst hörd vad gäller arbetsprocessen.

Den här intervjun kommer användas som underlag för studien. Det är helt frivilligt att svara på frågorna. Du kommer vara helt anonym och inga svar på frågorna kommer gå att koppla till just dig. Studien kommer när den är färdigställd publiceras i Malmö Universitets databas och skickas ut till de anstalter som deltagit i studien. Intervjun kommer endast användas till den här undersökningen.

Bilaga 2

Intervjuguide

Beskriv **informationsbrevet**

Fråga om **medverkan**?

Fråga om vi får **spela in**?

Några övriga frågor?

Intervjufrågor:

1. Hur länge har du arbetat med programmet?
2. Hur tycker du programmet fungerar?
  - Finns det problem?
  - Varför är det problem?
  - Finns det något problem med rekryteringen av klienter till behandlingsprogrammet?
3. Vad utgår du ifrån i arbetet med Brottsbrytet?
  - Använder du Programmanualen? följa temat och syftet
4. Varför eller varför inte använder du de riktlinjerna/utgångspunkterna som finns?
5. Vilka problem, om några, ser du med riktlinjerna?
  - Finns det problem med manualen? tydlig?

Tack för du ville medverka i studien. Har du några frågor till oss?